

AVD. LUIS M. CAMPOS 1327 B2
BUENOS AIRES

Carles Pi Sunyer

President del Consell Nacional de Catalunya

LA VOLUNTAT
DELS CATALANS
I EL REDREÇAMENT
D'EUROPA

25 cts.
moneda mexicana

Parlament als catalans reunits a Londres l'Onze de Setembre del 1941

Publicacions de
Comunitat Catalana de Mèxic

Núm. 1

A. ARTIS, impressor, S. de R. L. - Av. Durango, 290 - Mèxic, D. F.

Ens reunim avui per a commemorar en un acte íntim l'Onze de Setembre. Continuem, en fer-ho, el tradicional costum. La nostra renaixença espiritual i política ha conegut ben diverses commemoracions d'aquesta data. Avui ho fem a l'exili. Enfortits en l'adversitat n'hem fet un símbol de redreç. Significa avui en nosaltres el desig d'afirmar una vegada més la realitat indestructible de Catalunya i la fe insubornable en el seu futur. Rememorant en aquesta sala londinenca l'exemplaritat d'una caiguda, no ben refeta encara de la que ens llançà fora de la pàtria, la nostra veu i actitud no són d'incertesa, neguit ni descoratjament; són més que mai de serenitat, coratge i esperança.

Un nou alçament en marxa

Ens reunim ací amb els amics catalans que són a Anglaterra. Molt ens plau que siguin ells els qui recullin i ratifiquin amb la seva aprovació les nostres paraules. Bé s'ho mereixen, els que formen aquest grup, pel seu digne comportament i fidelitat catalana; perquè d'ells rebérem el primer estimul i escalf per una tasca que anem realitzant amb els companys del Consell Nacional, com el compliment d'un deure inexcusable. Però si ens plau que la nostra veu trobi resò en la seva conformitat, voldríem adreçar-la també, a través d'ells, a tots els catalans que són lluny, a aquells que poden conèixer el que hem dit, i fins a aquells que els serà de moment més difícil de saber-ho. A tots els que se senten compromesos en aquesta nova solidaritat catalana que es forma a despit de confusions i llunyanies, com un profund corrent que porta a la unitat, i de la qual no tots comprenen encara l'abast i transcendència. En l'hora de prova els catalans han respost com desien. Podran haver-hi fallides isolades, casos de desorientació individual, grups que en certs aspectes presentin diferències de maris o de tàctica, però en conjunt, en aquesta època d'esfondraments morals i claudicacions col·lectives, podem enorgullir-nos de la fidelitat dels fills de Catalunya. Els nuclis de catalans que ja n'eren fora, amb llur patriotisme enyorós, tenaç i lleial, junt amb els nous emigrats que guarden encara encesa la flama del combat, constitueixen avui la Catalunya lliure, representació genuïna de la Catalunya perdurable. Han sentit la veu dels òrgans representatius de les Comunitats catalanes constituïdes en terres d'Amèrica; tots ells han volgut ésser en esperit a l'acte que celebrem els catalans en aquest recó europeu on es forjarà el món de demà. Clara manifestació d'una unitat que s'imposa pel manament d'un sentir comú. Als que aquesta unitat no agrada farien mal en voler no veure-la, i pitjor encara d'intentar minar-la o esquarterar-la amb finalitats de partit, de grups o de persones. Sols aconseguirien fer-la més compacta i més intransigent. El fons sentimental del nostre poble el porta als grans alçaments nacionals; avui ja s'endevina l'amplitud i la força que prendrà quan pugui manifestar-se

aquest nou alçament en marxa. Per això, en parlar, tenim la certesa de fer-ho d'acord amb el pensament i la voluntat de Catalunya.

No se'ns podrà retreure, als catalans, que per verbositat o impaciència hàgim parlat vanament i sense raó. Tampoc no se'ns podrà acusar que amb actes o paraules hàgim contribuït a campanyes negatives de disgregació, ni fomentat un clima d'odis i recels entre els que havíem combatut junts. En l'abundant floració de llibres que massa prematurament volen explicar el succeït, no n'hi ha cap de català dirigit contra antics companys de lluita. Quan ens ferien o ens esgarinxaven amb falses o parcials versions dels fets, hem seguit callant. No era que no en sentíssim l'amarga injustícia, que no tinguéssim arguments i proves amb què desfer els errors tendenciosos; però no ens plavia de continuar encara, després de tanta destrucció, la trista feina de destruir. Avui, en canvi, ja és hora de parlar. Els senyals són que podrà començar-se aviat una obra constructiva. Però, a més, quan seguint el curs dels esdeveniments que tant poden influir en el nostre futur, altres sectors han fixat llur posició, el no fixar la nostra podria ésser en aquestes circumstàncies un manament envers Catalunya. Per això parlem avui, sense propòsits polèmics, respectant les idees dels altres, però amb la fermesa de les pròpies conviccions, i la força que ens dona la raó que té el nostre poble en la defensa dels seus drets.

La nostra posició de catalans

En parlar avui ho farem amb claredat. La nostra actitud no és maquisvèlica ni dissimulada; és franca, senzilla i entenedora per a tots aquells que amb bona voluntat la vulguin entendre. El nostre programa és el de la comprensió democràtica, del respecte liberal, de la raó humana. Cap democrata convençut i liberal de debò podria criticar-la si no porta als ulls la bena del prejudici. Quina és la nostra posició de catalans? Simplement la que escau a un europeu del 1941, la que correspon a uns homes i a un poble que estan decididament arreglats en un dels fronts ideològics que combaten en la guerra actual. Sempre hem dit que la revolució militar i la intervenció estrangera a Espanya eren un antecedent d'un conflicte de major amplitud que es veia venir inexorablement. Coincidim en això amb tots els que han fet la mateixa remarca. Però la relació no és sola estratègica i cronològica; té, sobretot, un caràcter polític i espiritual. En la nostra lluita, sols momentàniament perduda, érem atacats pels mateixos que ara voldrien imposar en un camp més vast el despotisme totalitari, i defensàvem els mateixos principis que defensaven les democràcies. Per això, des de la primera hora de la guerra, la nostra fe i simpatia foren sempre les mateixes. Des de la primera hora hem estat belligerants morals en la lluita; i és en el marc d'ordenació europea regulada per la pau democràtica que volem enquadrar la justa solució dels nostres problemes.

La gran volada del pensament català

Com a pedra fonamental de la nostra posició afirmem la personalitat nacional de Catalunya, i el seu dret legítim a disposar dels seus propis destins d'acord amb el que democràticament determini la voluntat del poble català. Feta aquesta afirmació, sense paliatius ni equívocs, afegim, amb la mateixa claredat, que no sentim la nostra catalanitat essencial en forma reclosa i tancada, que no ens volem recloure en el confinament de les pròpies fronteres. Són injustos els que, per ésser petita la nostra pàtria, ens retreuen de caure en el particularisme, de plantejar qüestions secundàries o pertorbadores. El nostre pensament té tanta volada com pugui tenir-ne el més ambiciós. El nostre desig és entendre'ns amb els democrates espanyols per a resoldre amicalment els problemes que ens

són comuns. Però aquesta entesa no pot venir més que per voluntari acord entre els pobles lliures, amb igualtat de drets. Tan poc reclus és el nostre sentir, que va més enllà dels límits territorials d'Espanya, i concient de la tendència integradora que imposarà una xarxa de lligams polítics, econòmics i socials, afegim que estariem també disposats a entrar de bon grat en acords encara més amplis que contribuïssin a la seguretat i el benestar col·lectius.

Aquest ha estat sempre el segell característic de la mentalitat catalana. Els catalans, gent essencialment raonable, mai no han defugit, sinó al contrari, han propugnat l'entesa, però amb la condició que representi el lliure acord dels que pacten i convenen. Es potser perquè tant s'adiu amb el seu sentit profund, que els catalans han registrat tot seguit amb complaença que el món marxava per aquest camí, disposats, amb igual modestia que voluntat, a col·laborar en la nova ordenació. Fins fa poc podíem témer que això no fos més que una benevolent interpretació subjectiva; però ara ja sabem que no és, com diuen ací, pensar segons propi desig. Així ens ho diu la declaració Roosevelt-Churchill, la carta fonamental del món de demà. En aquest document històric al qual els catalans donen l'adhesió entusiasta i fervorosa, es parteix com a base de tota estructuració política, justa i estable, del principi d'auto-determinació, aplicat per igual a totes les nacionalitats, grans o petites, fortes o febles. Es d'acord amb aquestes directrius que propugnem la solució dels problemes catalans i espanyols. Quin democrata podria oposar-s'hi? Quin liberal sincer, combatre-ho? Si en compartim els principis teòrics, també desitgem aplicar-los dintre del clima espiritual que els ha creat. L'atzar de l'exili ens ha dut fins aquestes terres acollidores, exemple de tolerància. Sense perdre en res l'orgull i la dignitat d'ésser com som, voldríem que tots els pobles peninsulars aprenguessin la gran lliçó anglo-saxona de veritable democràcia i real llibertat.

Internacionalització del plet de Catalunya

Es perquè enquadrem el nostre cas dins del marc i l'esperit de la futura ordenació internacional que no fa molt se'ns retreia d'internacionalitzar-lo? Si el retret venia de creure que la nostra actuació es mou en el pla de la intriga subtil i l'habilitat amagada, el retret era desenfocat del tot, i no respon en res a la realitat. Com que el nostre pensament és just i l'actitud clara, no tenim perquè dissimular-los. Ara, si internacionalitzar el cas de Catalunya vol dir presentar-lo com realment és davant de tots aquells que siguin prou amables o deferents per interessar-s'hi; si vol dir que el nostre propòsit és emmarcar-lo dintre el quadre general de les formes d'ordenació europea que resultin de la pau, aleshores si que en aquest sentir franc, obert i lleial, internacionalitzem els nostres problemes. Tal com concebim el món de demà, tal com no podríem deixar de concebre'l cap democrata y liberal de debò, les regulacions internacionals perden la raó i motiu d'aplicar-se quan es tracta d'enteses, pactes i convenis acceptats voluntàriament per pobles lliures, i quan ningú no té desigs ni mitjans per transgredir o vulnerar. Però en canvi les garanties internacionals són legítimes i necessàries quan amb el pretext de dir que es tracta d'un problema interior es vol fer passar dissimuladament la facultat de desconèixer el dret dels que són numèricament o materialment més febles. No podríem acceptar el concepte que les fronteres són com unes altes muralles isoladores, darrera les quals es poden cometre injustícies, negacions o atropellaments del dret. Ni podem creure que hi hagi democrates espanyols que vulguin fer reviuir en 1941 concepcions del segle XVI. La solució dels nostres problemes s'ha de fer d'acord amb els corrents d'avui, que porten cada vegada més a la col·laboració i interdependència internacional. I precisament la posició d'Espanya davant del cas de les nacionalitats peninsulars constituirà l'índex que permeti veure si s'incorpora o no a l'esperit del món de demà.

diuen de llavis enfora s'hi rebel·len cor endins. No és cert que la carta d'Europa s'hagi fixat per sempre en moltes immutables; ni fou així tot just ahir, ni és ara, ni serà després. Vivim en una època en què ha de fer-se la nova ordenació que asseguri l'estabilitat de la pau; no en una època morta de les que deixen les coses com quedaren dels errors passats, sinó en una hora viva, capaç de plasmar-les d'acord amb el dret i la voluntat dels pobles. La conclusió a treure és precisament la contrària. Si un temps enllà hi hagueren catalans —i vull fer justícia de les condicions històriques en què vivien— que foren responsables que Catalunya no recollís la vibració de la seva hora i fes tard, el que no volem és la responsabilitat que torni a repetir-se avui aquest manament que, temps a venir, per desaprofitar les avinenteses propícies d'un gran moment de reconstrucció europea, pogués tornar-se a dir que Catalunya havia fet tard.

Doneu a Catalunya una gran esperança

Propugnar la solució del menor esforç, el restabliment de la situació anterior, com a condició inexcusable del retorn i reconquesta, és valorar en excés el règim d'opressió que ha fracassat a Espanya i tenir molt poca fe en la virtualitat de les pròpies idees. El règim totalitari espanyol ha fracassat rotundament en una mar de crueltat i d'incompetència; i si de moment s'aguantava en equilibri inestable, és només pel fet de la guerra. Però les causes de la guerra actual són tan profundes que obligaran tothom a decidir-se. I fins prescindint d'aquest fet, n'hi haurà prou que en l'Europa de demà canviï el clima espiritual, que s'estripin les boires de les ideologies totalitàries, perquè l'artificiositat d'un règim imposat contra la voluntat ciutadana s'enfonsi com un castell de cartes. La realitat i la nostra convicció ens diuen que no pot aguantar-se, que tenim prou força i prou coratge per abatre'l, amb el concurs de tots, però sense que això obligui a abandonar els drets inalienables de Catalunya. Creiem que, al contrari, fins per l'objectiu del recobriment i del retorn fóra contraproduent el minimitzar-los. Fóra recaure en el mateix error dels que en les hores tan tenses de la guerra a Catalunya no volgueren comprendre que el resort major de la seva resistència és la profunda emoció de la catalanitat. Si voleu que el poble de Catalunya es redreci en un magnífic alçament, no li ofereu amb mesquins regateigs una solució migrada, a la qual sols pugui resignar-se; doneu-li una gran esperança que li entri a l'ànima. I, sobretot, per pressa, per neguit o per imposició, no deixeu d'arreglar pròviament les coses, perquè el règim de demà sigui just, sòlid i viable; perquè de no fer-ho així no torni, d'ací a uns anys, a decaure la possibilitat de la presó o de l'exili. L'experiència ha estat massa tremenda, i la lliçó massa severa per a no prendre les precaucions necessàries perquè no es repeteixi; és un deure, sí, però és un deure també que tots els dolers, els d'avui i els que ja no tenen remei, no hagin estat en va, l'esforç inútil i el sacrifici endebades.

La necessitat ineludible de contestar al·lusions i aclarir idees ens ha obligat a tocar certs punts que sentiríem que donessin a les nostres paraules un to polèmic que no tenen. Ben al contrari. Però com que no volem malentesos ni falses interpretacions, ens interessa dir, una vegada per totes, que no plantegem qüestions personals; que precisament el que no voldríem és que la tràgica i vasta magnitud dels nostres problemes es reduís a una qüestió personal. Qüestions personals, no; qüestions de principi, sí. No som antiespanyols, ni anti-ningú. Som catalans que lluitem per Catalunya. No som d'aquells als quals plauen els vents que acostumen a posar alguns dels que diuen propugnar la unitat; ni hem sentit mai la feresa causa dels prejudicis i les pors col·lectives, que és la màgia dels tabús. Repetim que som amics de tots els demòcrates espanyols, que ens considerem companys de tots els que lluitarem junts; però també que no caurem en vells defectes i errors passats, que ni la falsedat irresponsable, ni la invenció injuriosa ens desviaran del camí emprat: el que volen els catalans, i, en aquesta hora, el més convenient per a Catalunya.

Les lliçons del passat

Anem més enllà del programa del simple retorn a la Constitució del 31, perquè ni correspon al sentit d'avui, ni té en compte les lliçons del passat. Representa el tornar a caure per tercera vegada en els fatals errors que varen malmetre la vida de les dues Repúbliques. Vingué la primera República portada per un profund sentiment federal, però mancà decisió per a trencar amb les reminiscències monàrquiques, i no va ésser-ho. Quan els catalans manifestaren la seva inquietud davant d'aquesta desviació, els uns els deien massa neguitosos, els altres pertorbadors. Però caigué la República, i més tard Pi i Margall, que amb el pes de la seva autoritat havia fet que es resignessin els seus amics catalans, confessava que eren els catalans els qui havien tingut raó. De més tard serví en la memòria, com un record imborrable d'adolescència, el d'una tarda empordanesa en què Salmeron deia, també melangiosament, a uns vells companys d'antigues lluites, que d'haver estat federal la primera República no hauria mort. Convenciment que ratifica pocs anys després amb la seva adhesió a Solidaritat Catalana. Vingué la segona República, i els fets són prou immediats, tots els hem viscut, perquè calgui insistir-hi gaire. Havia també d'ésser federal, i tampoc ho fou. I avui són molts els republicans que personalment confessen que d'haver-ho estat, probablement encara existiria. Però col·lectivament no s'atreveixen a dir aquesta veritat, a treure de l'exemple del passat la lliçó que clarament se'n desprèn. Tornar a caure per tercera vegada en el mateix error fóra impardonable; fóra ensopegar tres vegades en la mateixa pedra. I no podem comprendre que puguin tornar-hi a caure els mateixos homes que hi caigueren abans; que es resignin per manca d'emoció i coratge a retornar a les fórmules d'ahir que no responen a les realitats profundes de la causa que volen servir; ni tampoc a les exigències i possibilitats d'aquesta hora de reconstrucció.

La solució del mal menor i del mínim esforç tampoc no té en compte les quatre terribles experiències que hem viscut en els darrers anys: l'experiència de la República, que vingué enmig d'una onada de fervor popular, com un gran anhel de superació i perfeccionament, però no pogué complir la seva missió, en part per la intransigència enemiga de la reacció espanyola, en part també per propis defectes i fallides, per la manca de fe i de coratge que no li deixà realitzar una obra profunda i fecunda, renovadora d'arrel de la vida espanyola. L'experiència de l'Estatut, que malgrat els esforços d'uns homes de bona voluntat, que és de reconèixer que n'hi hagué a les dues bandes, anà assecant-se en els regateigs dels traspassos dels serveis, no arribà a funcionar plenament, visqué sempre a precari, i, per poc generosa, es revelà no viable. L'experiència de la revolta militar i la guerra civil, demostradora del fet que no n'hi ha prou d'implantar en el paper un règim de llibertat i democràcia; que és necessari anar-lo guanyant cada dia amb l'eficiència de l'obra realitzada, i que és perillós el tancar-se en una política massa freda, deixant que es marceixi l'adhesió del poble que vol creure —i té el dret de creure-ho i ésser-hi— que participa en una gran empresa creadora. I l'experiència de la guerra d'ara, punt culminant d'una lluita espiritual portada per la mateixa evolució econòmica i el progrés de la civilització; la que esperem que sigui la cruenta, però darrera manifestació del negre malson d'una humanitat que, tot i cercar-les tenacament, no trobava les fórmules de la nova ordenació que haurà de portar la pau democràtica. Després d'haver passat en aquest decenni esdeveniments de tan profunda transcendència, com de vegades només passen en segles d'història, no podem tenir l'any 41 el mateix programa que teníem el 31. Volem viure en el moment que som, volem esperar cap endavant, no volem retrocedir deu anys enrera.

La democràcia de demà

Per endarrerit i insuficient, el programa del retorn a la Constitució del 31 no compta amb l'adhesió dels catalans, i no despertarà tampoc grans entusiasmes entre els demòcrates espanyols. Són endarrerits i insuficients els programes que proposen el simple retorn a una forma política anterior. En el món del demà tindran un lloc preponderant els problemes econòmics; i cal procurar que sense interferir-se amb les conquestes polítiques prenguin la importància que els correspon. Missió de la democràcia, de la qual la britànica ens dóna un exemple allçonador, és la de trobar la forma de conciliació en un pla de col·laboració internacional; el règim estable que endegui i entrobustei les evolucions portades pel mateix progrés i les ànsies d'un demà millor, en què ja no hagi de parlar-se de justícia social perquè la justícia estigui feta dintre l'encuny de la realitat. Un règim que pel seu seny i severitat anticridanera no desperti una nova onada de fons, com la que ha amenacat d'enfonçar i desviar el curs de la civilització, i en la qual l'espantall ben manejat de la por feia que fins gent remorena, de bona fe, s'inclinés cap als aprofitadors de la violència reaccionària; però que tampoc, per la seva manca de capacitat i empena, deixi decebuts els més fervents i no es desacrediti per ineficàcia. La democràcia, que massa alegrement s'ha volgut donar per morta, té encara una gran missió a complir, sempre que sàpiga perfeccionar-se, enfortir-se i renovar-se. Cal fer-la a l'ensens més prudent i més coratjosa, més constructiva i més creadora. És l'hora que els demòcrates deixin d'estar a la defensiva, i no s'adormin en la ingènua i perillosa il·lusió que els liberals que foren avantpassats nostres ja ens deixaren la feina feta. Es haurà de construir la nova democràcia, planificada en l'esfera econòmica, reguladora en el camp social, que políticament concilli eficàcia amb llibertat. És aquesta nota que hem de donar a les nostres paraules, una nota tan allunyada de la pertorbació demagògica com de la passivitat poruga; el to d'una democràcia que després d'haver sobreviscut a tan terrible prova i haver sortit victoriosa de l'assalt dels seus enemics armats per a abatre-la, és hora que tingui consciència de la seva responsabilitat, però també de la seva força.

Reconstrucció

Malgrat la situació en què ens trobem, després de la momentània desfeta, i precisament per la tasca a què ens obligarà aquesta situació, no basten els propòsits nobles i les intencions elevades. Tots devem sentir-los; però avui no són prou. No basta posar com a única motivació de l'esforç a fer el recobriment de la independència. Cert que constitueix el resort més tivant de l'ànima, que feu la raó cabdal de l'heroisme en la nostra guerra, que un poble digne ho dóna tot per a no perdre-la. Però no basta. La guerra de la Independència contra l'agressió napoleònica constituí un magnífic exemple de coratge; però el desenllaç fou ben trist, i tant d'esforç atorgat serví per instaurar un règim de servilisme i ànima. Després d'haver combatut per la independència i la llibertat fa més de cent anys — i potser això hauria d'ensenyar-nos sobre la vanitat de les coses humanes — una altra emigració liberal vivien també a Londres, s'enyoraven com nosaltres, i com nosaltres discutien. La independència és una necessitat primordial, però no basta. No basta tampoc la reconciliació. Tots la sentim com una imposició moral, i nos la creiem indispensable com a fonament de la pau futura, però ella sola no és prou. Quan des del melangiós micador de l'exili esguardem el panorama de les lluites evolucionistes espanyoles, ens sorprèn el contrast entre la marxa segura i progressiva del poble britànic, amb les dreceres i mastrades, els avenços i retrocessos, i les nostres lluites que acaben aparentment en abraçades espectaculars que no resolten res. Humana, im-

prescindible és la reconciliació, però no és prou. No basta tampoc el restabliment d'una llei. La tenim, l'havíem fet amb el nostre esforç, hi havíem posat amor, hi vàiem un camí possible per a les nostres esperances. Però no pogué complir la promesa que la nostra il·lusió hi posava; i avui ja és insuficient fins per a les mateixes il·lusions. Si, es necessita una llei justa que estigui per damunt de tots, però no basta el voler galvanitzar una llei d'ahir. A més de la independència, de la reconciliació i de la llei, cal un ideal que les defensi, les assegurui i les vivifiqui. El moment és propici; com que dissortadament la destrucció existeix, no hem d'enderrocant el que ja ha caigut, i podem edificar damunt de fonaments sòlids. Si la casa està en runes no podem aixecar-la amb els mateixos defectes i mesquineses d'abans. L'empresa de tota una vida a refer exigeix un ideal positiu, centrat en una gran obra de reconstrucció. De reconstrucció estatal, de reconstrucció política, de reconstrucció econòmica, de reconstrucció social, de reconstrucció moral. Un programa a realitzar que reculli les realitats i l'esperit d'aquesta hora de renovació. Aleshores podrem dir que hem donat al nostre poble una tasca constructiva i l'esperança per a aconseguir-la; un treball que sigui a l'ensens un ideal.

La creació del Consell Nacional

Aquest esperit obert, aquesta confiança coratjosa és el que volem donar als catalans. La tasca ja és començada. En realitat va començar immediatament després de la caiguda. En terres de França, on hi havia la major proporció dels catalans exiliats, sobrevivien les nostres institucions polítiques, i es crearen institucions culturals, per tal d'assegurar la continuïtat de la llengua i de l'esperit de Catalunya. Realcen encara la figura del President Companys les facilitats que donà per tal que poguessin constituir-se els organismes que sota la seva confiança representessin una àmplia unitat catalana. Tot estava a punt quan vingué el col·lapse de França. L'esfondrament feu que hi quedessin tancats els nostres amics. Amb l'esperança que podrien sortir-ne fèrem tots els esforços possibles per ajudar-los. Passà el temps, i volíem esperar encara. Però amb el temps la imposició dels fets anà fent-se més imperiosa. Hi havia a França un gran nombre de catalans, i una selecció de valors; hi havia el bon amic Irla, que presidint la nostra Institució política cabdal assegurava la continuïtat representativa; hi havia la figura prestigiosa d'En Fabra designat per a presidir el nou organisme director de les activitats catalanes. Però dissortadament ni personalitats ni institucions estaven en condicions de poder actuar. I el moment era de massa transcendència perquè Catalunya deixés de tenir la deguda representació, i convenia que fos al lloc més adient. A més, el clam de tots els catalans dispersos en terres d'Amèrica demanava que fos degudament canalitzat l'anhel profund d'unitat catalana. Foren aquestes circumstàncies les que imposaren la constitució del Consell Nacional. En constituir-lo, en portar-lo endavant, mai no hem deixat de reconèixer la significació dels amics que són a França. Si per fortuna demà podessin sortir-ne, demà passat tornaria a ésser plantejada, i per nosaltres mateixos, la qüestió de la representació de Catalunya. Però mentre per dissort seguixim essent-hi, fora un greu mancament que en aquesta hora decisiva Catalunya deixés d'estar representada, que els catalans lliures d'arreu del món no tinguessin els òrgans de la nostra unitat. És per això que hem començat la nostra obra, que l'anem seguint endavant, sense cap propòsit ni ambició de persones, de grup, ni de lloc, que diem explícitament als catalans que no tenim ni tindrem mai, sinó simplement com el compliment d'una obligació imposada, que el defugir-la hauria estat traïr l'interès superior de la nostra pàtria i desertar del nostre deure.

L'amistat amb Euscadi i l'apropament de Galícia

Aquest deure el complirem. La tasca ja és començada. I als catalans ens agradaria que no fòssim sols a realitzar-la. La prova que no ens tanquem egoïstament en el nostre país és la relació i amistat, podem dir l'aliança, que tenim amb els bascos. Euscadi i Catalunya, geloses cadascuna de la seva independència interior, senten que hi ha problemes que conjuntament les afecten. I avui, davant la transcendència del moment, es troben més juntes que mai. La nostra amistat, fonamentada en el respecte a les característiques pròpies de cada poble, s'afirma amb la més íntima coneixença i mútua comprensió. La doble afirmació de la nostra personalitat, incompatible amb el concepte de l'Espanya deformada pels darrers segles, del poder absolut i la sobirania intangible, de les castes omnipotents i la sobre-estructures fossilitzades, no va en contra dels pobles hispànics; al contrari, voldríem que els servís d'estímul i exemple; que l'entesa basco-catalana constituís el nucli inicial d'una entesa més àmplia entre els pobles lliures. De moment ja ens arriba de l'altra banda del mar aquesta veu gallega que desperta en nosaltres un eco de sentiment correspost. Galícia, que ja havia afirmat democràticament en un plebiscit la seva personalitat, ens diu el seu desig d'ajuntar-se a l'obra comuna. Però no són els catalans, bascos i gallescs els únics que poden coincidir en una entesa fonamentada en la comprensió, el respecte i l'amistat. Sabem també de molts democrates espanyols, als quals no els sorprenen ni espanten aquestes concepcions, ans al contrari, creuen que responen a la veritable essència de la doctrina republicana i que constitueixen la tradició més autèntica dels pobles hispànics, de vella saba democràtica, enterbolida i agreujada per segles de superposició postissa i foscera. Les solucions que proposem no són isoladores ni fragmentàries; són solucions de conjunt, i ens plauria que fòssim molts a col·laborar-hi. L'obra a emprendre és certament de gran magnitud; però si avui, que tenim tant d'estrall a refer i el moment és propici, no la fèiem, hauríem probablement deixat passar la millor ocasió, potser la única, per a realitzar-la.

La grandesa heroica de la caiguda

Per la nostra part, nosaltres els catalans tenim el camí escollit i la resolució presa. I el seguirem de dret sense vacil·lacions. És amb aquest esperit que ens reunim, tot i ésser a l'exili, per a mirar endavant. Quan amb la perspectiva del temps esguardem endarrera, trobem en el judici dels esdeveniments passats motius de confiança i també de legítim orgull. Políticament la nostra guerra, barreja de lluita civil i intervenció estrangera, fou el primer episodi sagnant de l'actual; militarment podem ara afirmar que fou un exemple d'heroisme i sacrifici. Quan travessàvem el Pirineu, atuits pel cop de l'esfondrament, ens podia semblar una catàstrofe sense parió. Però si n'hem vistes després de caigudes, fallides i desfetes! Hem vist arreu d'Europa un rerbol i confús aiguabarreig d'intrigues, temors i baixeses, crisis morals i manca de patriotisme, un seguit de campanyes ràpides i derrotades llameguejants que ens han fet valorar el nostre esforç com es mereixia. Feia poc que havíem sortit de Catalunya, quan escrivia que feien mal aquells que per un morbós complex d'auto-incriminació es complavien en acusar els costats ombrins del nostre drama, sense voler-ne veure els trets nobles i heroics, que humanament pesen molt més que els altres. Dos anys enrera aquelles paraules meves podien semblar potser apassionades o prematures; avui, després dels fangars tan estesos de misèria i abjecció dels quals hem tingut la tristesa d'ésser testimonis, no crec que ningú gosi parlar ja en aquell to. Com sempre, els catalans podem sentir l'alta dignitat d'ésser catalans. Caigué, és cert, materialment Catalunya; era un poble petit que queia atacat per un exèrcit molt major, amb gran abundància de material de guerra, factor decisiu per a les accions fulminants; que

queia quan els seus soldats només tenien per a defensar-la uns pocs milers de fusells, mentre a l'altra banda de la frontera hi havia les armes que una política cega no deixava entrar; que queia després d'haver-se dessagnat la joventut i esgotat totes les reserves en la llarga i com cap altra cruenta i memorable batalla de l'Ebre; que queia després de més de dos anys de bloqueig, de fam i de bombardeig, soferta amb un heroisme callat i estoic; que sucumbia al fi, però que en caure queia també irremediablement la República. És ara, amb la serenitat de la visió llunyana, i comparant-la amb les històries de després, quan veiem la grandesa heroica de la caiguda, digna pariona de la de l'Onze de Setembre que commemorem. També aleshores Barcelona i Catalunya queien soles, abandonades dels amics, víctimes d'una política internacional, d'un esperit semblant al que les féu caure ara. I és fins l'exemple del redreçament que vingué després de la caiguda, el que ens fa esguardar amb coratjosa confiança l'esdevenidor de Catalunya.

La nostra fe en l'esdevenidor de Catalunya

No som orgullosos, però tampoc apocats. Tenim plena consciència de les nostres limitacions, però també de les nostres possibilitats. Tenim avui la pàtria ocupada, el nostre país sotmès; són fora de Catalunya des de la més alta jerarquia eclesiàstica als dirigents del moviment obrer, des del restaurador de la llengua als regidors dels petits poblets, les figures representatives del nostre art, ciència, intel·lectualitat, política, junt amb una gran quantitat de menestrals, de treballadors de la fàbrica, del taller, del comerç, del camp; de joves que tot i ésser-ho han viscut la duresa del combat i de l'exili. Un digne estrat del bon i coratjós poble de Catalunya. No és un grup, un sector, un partit, un estament: és molt més: un poble. Però fins en la nostra condició de poble sense pàtria, tenim la confiança que ens dona, junt amb el reconeixement dels nostres defectes a corregir, la consciència de les nostres aptituds. I entre aquestes sabem que hi ha una persistent facultat de recuperació: l'aptitud de crear, refer i construir. Després de la caiguda del 1714, Catalunya portà a terme el fort redreç econòmic del segle XVIII; després de la misèria y estrall de les guerres napoleòniques, el vuit-cents liberal català coincí amb el gran esforç industrial del segle XIX; ara també, després de la ruïna i la desfeta, sabem que en l'energia i la tenacitat del nostre poble hi ha les virtuts fonamentals per a la gran obra de reconstrucció a emprendre. I els catalans, després d'haver sofert tant, com que comprenem instintivament que l'ordenació del món de demà haurà de fer-se d'acord amb el nostre anhel profund, ens sentim plens de serena i coratjosa confiança en el recorrament de Catalunya.

Es per fer aquestes afirmacions esperançadores, per recordar-les a tots els catalans, que estem reunits avui. I en evocar amb motiu d'aquesta data les hores ja fugides, recordo el darrer Onze de Setembre passat a Barcelona. No era encara la caiguda, però n'era ja l'ombra; i l'amarguesa que Catalunya no pogués ésser ja ben bé ella —com ho fou en 1714— en aquella hora de la suprema i darrera defensa. D'acord amb el costum tradicional del catalanisme militant, ens reuníem la vetlla al Fossar de les Moreres, allà on no s'enterra cap traïdor. Després, en una nit de lluna, anàvem en rengles, agafats del braç, una gran colla, cantant els Segadors pels carrers de la ciutat vella, fins a la bretxa del Baluard de Sant Pere. Volíem ésser dels primers a deixar-hi la nostra corona, íntimament, sense espectacularitat oficial. I aquest gest senzill semblava tornar-nos molts anys endarrera, al temps de la nostra joventut. Encara ens ho sembla avui. Però aquesta evocació de records no vol dir que el nostre deure sigui simplement el de recomenar. No; el nostre deure és el de reincorporar tot el passat en el present, recollir les experiències i les lliçons viscudes per a enmotllar, tal com volem, el futur. A despit de l'adversitat, Catalunya està viva, i més resolta que mai a ésser Catalunya. Els catalans no vacillem; sabem on hem d'anar, i ens ajunta a tots el manament de Catalunya i la defensa dels seus

deets. Si quedessin encara entre nosaltres ombres de prejudicis o terenyines de ressentiments, per a sentir-nos amics n'hi hauria prou amb mirar-nos francament als ulls i parlar-nos en català. Aquest any la commemoració de l'Onze de Setembre s'haurà fet sota la llum de tots els horitzons, i haurà pres les formes més diverses. L'hauran commemorat en llurs casals, llurs d'espiritualitat catalana, els nostres germans d'Amèrica. L'hauran commemorat íntimament, en l'angoixa pitjor, que és la de la incertesa, els germans que sofreixen a França i a l'Àfrica. L'hauran commemorat en pensament els soldats que lluitaren a Narwic i els que estan disposats a tornar a combatre en les legions de Síria. L'hauran commemorat en la desolació de l'exili tots els catalans que es troben deseparats i sols pels camins perduts del món. L'hauran commemorat també de cor el germans que romanen a la terra mare, i que a desgrat de persecucions es mantenen fidels a Catalunya. Es a tota aquesta gran germanat catalana, dispersa i sofrent, que va avui el record i l'encoratjament dels que ens hem reunit en aquesta sala londinenca. I estic segur que tots els que som lluny de la pàtria coincidirem a voler que el nostre record més emocionat vagi a aquells que com en altres anys hauran deixat caure damunt les pedres de la placeta barcelonina, on hi havia i on tornarà a haver-hi l'estàtua de Casanova, l'ofrena anònima d'unes roses.